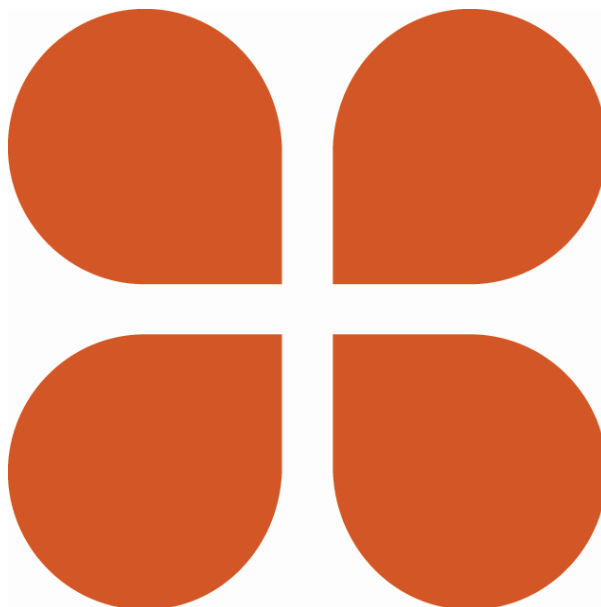

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Kulturarv för alla 2014

Redovisning av 2014 års verksamhet inom ramen för ”En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016”

Riksantikvarieämbetet 2015

Box 1114

621 22 Visby

www.raa.se

registrator@raa.se

Innehåll

Förord.....	4
Inledning	5
Sammanfattning.....	5
Uppdraget	5
Effektmål	6
Insatser och resultat 2014.....	7
Sammanfattande måluppfyllelse.....	7
Tillgänglighet till kulturmiljön	8
Råd och utbildning	8
Bidragsgivning	10
Tillgänglighet till information om kulturarvet	12
Kulturarvsinformation.....	12
Information om tillgängligheten till kulturmiljöer	13
Webb och e-tjänster.....	15
Arkiv och bibliotek	15
Forskning inom funktionshindersperspektivet på kulturmiljöområdet	16
Uppföljning och utvärdering.....	16
Resultat av enkät	17
Samråd med funktionshindersorganisationerna	19
Övriga insatser.....	20
Umeå 2014.....	20
Riksantikvarieämbetets och Riksförbundet Sveriges museers vårmöte	20
Riksantikvarieämbetets besöksmål	21
Riksantikvarieämbetets interna verksamhet	22
Kulturarvslyftet	22
Kulturarvs-IT	22
Bilagor.....	23

Förord

Riksantikvarieämbetet arbetar för ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser. Vårt mål är ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas för att vara angeläget och tillgängligt för alla.

Riksantikvarieämbetets arbete för ökad tillgänglighet har fått en bred uppslutning, såväl internt som hos kulturmiljöns aktörer. Allt fler engageras för att förbättra möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att ta del av kulturarvet.

Vi ser en positiv utveckling och att det sker många goda insatser i Sverige. Det återstår dock ett stort och långsiktigt arbete för att nå ett kulturarv som är tillgängligt för alla på lika villkor. Utmaningarna är många och handlar dels om att åstadkomma en verklig attitydförändring i samhället, dels finna konstruktiva lösningar som gör att kulturarvet både kan bevaras och göras tillgängligt för alla.

Lars Amréus
Riksantikvarie

Inledning

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet är en av de myndigheter som omfattas av regeringens strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011–2016. Denna rapport är den fjärde i ordningen och omfattar verksamhetsåret 2014.

Rapporten beskriver de insatser som Riksantikvarieämbetet har genomfört under 2014 och utvecklingen mot regeringens mål. Rapporten omfattar också resultatet av den årliga enkätundersökning som riktas till länsstyrelserna och läns museerna avseende verksamhetsåret 2014.

Sammanfattningsvis bedömer Riksantikvarieämbetet att funktionshindersarbetet går i en positiv riktning på kulturmiljöområdet. Antalet insatser för ökad tillgänglighet bedöms öka. Kompetensen hos kulturmiljöns aktörer bedöms vara hög i tillgänglighetsfrågor. Kulturmiljöns aktörer uttrycker samtidigt ett behov av fortsatt utbildning, ökade resurser och bättre verktyg för överblick och uppföljning.

Uppdraget

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning omfattar hela det offentliga Sverige. Här betonas rätten att delta i kulturlivet på lika villkor och att alla ändamålsenliga åtgärder ska vidtas. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillträde till museer, bibliotek, minnesmärken och platser av nationell kulturell betydelse.

Regeringen lanserade 2011 ett strategiuppdrag för perioden 2011–2016 för genomförande av funktionshinderspolitiken. Tjugotvå strategiska myndigheter inom olika politikområden har tilldelats uppdraget. På kulturområdet har Riksantikvarieämbetet utsetts till strategisk myndighet, tillsammans med Statens

Kulturråd. Uppdraget ska redovisas årligen den 15 mars med en slutlig resultatredovisning i mars 2016.¹

Under strategiperioden ska möjligheten att delta i kulturlivet för personer med funktionsnedsättning förbättras. Därutöver ska funktionshindersperspektivet vara integrerat i den ordinarie bidragsgivningen. Riksantikvarieämbetet ska ha en föredömlig, samlande, stödjande och pådrivande position i arbetet med att genomföra funktionshinderspolitiken på nationell och regional nivå.

Riksantikvarieämbetets sektorsansvar uttrycks också i myndighetens instruktion. Myndigheten ska inom ramen för sektorsansvaret vara samlande, stödjande och pådrivande i förhållande till övriga parter.²

Inom ramen för dessa uppdrag samverkar Riksantikvarieämbetet med Statens kulturråd och Myndigheten för delaktighet. I funktionshindersuppdraget arbetar Riksantikvarieämbetet för de offentliga kulturinstitutionerna inom kulturmiljöområdet, i första hand länsstyrelserna och läns museerna. Genom olika insatser inkluderas också kommuner, hembygdsföreningar och andra aktörer i myndighetens arbete.

Effektmål

Riksantikvarieämbetet tog i februari 2014 fram effektmål och preciserade mål, utifrån regeringens mål för strategiuppdraget. De nya målen ligger till grund för det fortsatta arbetet och ska underlätta redovisning och uppföljning av funktionshinderspolitikens genomslag:

- Ökad fysisk tillgänglighet till kulturmiljön.
- Ökad tillgänglighet till information om kulturarvet.
- Ökad forskning inom funktionshindersperspektivet på kulturmiljöområdet.

Därutöver har myndigheten också satt upp ett mål om systematisk uppföljning och utvärdering av tillgängligheten på kulturmiljöområdet.

¹ Dnr S2010/4319/FST, RAÄ dnr 100-2133-2011.

² Förordning (2014:1585) med instruktion för Riksantikvarieämbetet.

Insatser och resultat 2014

Sammanfattande måluppfyllelse

Sammanfattningsvis bedömer Riksantikvarieämbetet att funktionshindersarbetet går i en positiv riktning på kulturmiljöområdet. Antalet insatser för förbättrad tillgänglighet ökar. Kompetensen hos kulturmiljöns aktörer bedöms vara hög i tillgänglighetsfrågor.

Riksantikvarieämbetet har under verksamhetsåret 2014 initierat fler insatser och fört in funktionshindersperspektivet på fler områden, bland annat genom sina årliga arrangemang, i ordinarie bidragsgivning och i den löpande kontakten med myndighetens målgrupper. Fler insatser planeras också att genomföras under 2015.

För att öka den fysiska tillgängligheten till kulturmiljön har Riksantikvarieämbetet genomfört ett antal utbildningar och informationstillfällen. Myndigheten har även bidragit i andra organisationers satsningar och fört in funktionshindersperspektivet på nya områden i den ordinarie verksamheten.

Myndigheten ser en uppåtgående trend i länens användning av kulturmiljövårdsanslaget, där en stigande andel av anslaget används för insatser för tillgängliggörande av kulturmiljön. Över hälften av länsstyrelserna och läns museerna anger också att fler insatser genomförts 2014 än tidigare, dock saknas på många håll ett mer systematiskt arbete och fastställda handlingsplaner.

Avseende den ökade tillgängligheten till information om kulturarvet har Riksantikvarieämbetet påbörjat ett arbete med att utveckla sina webb- och e-tjänster utifrån E-delegationens riktlinjer och ISO-standarden WCAG 2.0. Myndigheten påtalar också dessa riktlinjer i kontakt med sina målgrupper och leverantörer av kulturarvsinformation.

Vid de årliga arrangemangen Kulturarvsdagen och Arkeologidagen, som tillsammans består av drygt 240 arrangemang, uppmanas arrangörerna att dels informera om tillgängligheten till arrangemangen, dels redovisa hur tillgängliga arrangemangen är för personer med funktionsnedsättning.

För att stimulera till ökad forskning inom funktionshinderspersionet på kulturområdet har forskning med denna inriktning särskilt efterlysts vid 2014 års utlysning av myndighetens forsknings- och utvecklingsanslag. Tidigare inkom endast sporadiska ansökningar. Under 2014 inkom fyra ansökningar med denna inriktning. För att ytterligare uppmärksamma forskningsbehovet kommer ett seminarium att genomföras under 2015.

Kulturmiljöns aktörer beskriver en ökning av antalet insatser men samtidigt ett behov av fortsatt utbildning, ökade resurser och bättre verktyg för överblick och uppföljning.

Riksantikvarieämbetet kommer under 2015 att fortsätta utveckla sin uppföljning och genomföra en större utvärderingsinsats av funktionshindropolitikens effekter på kulturmiljöområdet.

Tillgänglighet till kulturmiljön

Råd och utbildning

Riksantikvarieämbetet har genom ett samarbete med Naturvårdsverket och Myndigheten för delaktighet tagit fram en handbok, Tillgängliga natur- och kulturområden – en handbok för planering och genomförande av tillgänglighetsåtgärder i skyddade utomhusmiljöer. Handboken lanserades 2013 och har legat till grund för ett antal utbildningar om tillgänglighet. Utbildningarna har främst riktat sig till handläggare på länsstyrelserna.

Under 2014 har Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket och Myndigheten för delaktighet genomfört ytterligare två utbildningstillfällen med sammanlagt 56

deltagare, en i Skövde och en i Gävle. Deltagarna bestod främst av natur- och kulturmiljövårdshandläggare vid länsstyrelserna. Sammantaget för 2013 och 2014 har samtliga länsstyrelser medverkat och en övervägande del av landets kulturmiljöenheter, totalt 108 personer. Utvärderingen visar att samtliga deltagare bedömer att utbildningen bidrar till ett mer aktivt tillgänglighetsarbete i det egna länet.

Handboken har sedan lanseringen för två år sedan spridits till en mängd olika aktörer och visat sig vara användbar som uppslagsverk och planeringsunderlag för såväl länsstyrelser, kommuner och andra aktörer. Flera länsstyrelser i landet har nu också börjat genomföra tillgänglighetsåtgärder i kulturresevat och fornlämningsområden i enlighet med handboken.

Riksantikvarieämbetet har under 2014 också presenterat handboken och arbetet för ökad tillgänglighet i natur- och kulturområden i andra sammanhang. Tillsammans med Myndigheten för delaktighet genomfördes ett seminarium på UD2014, en internationell konferens om Universal Design som i år ägde rum i Lund. Myndigheten arrangerade också en workshop på Tankesmedjan för friluftsliv, tillsammans med Statens fastighetsverk och Naturvårdsverket. Tillsammans med länsstyrelsen i Stockholms län genomförde Riksantikvarieämbetet en utbildningsdag för ca 80 personer på Naturhistoriska riksmuseet för kommunernas naturbevakare och kommunanställda i Stockholms län.

En utbildningsdag har också genomförts för konsulter i branschföreningen Svensk Tillgänglighet, tillsammans med Myndigheten för delaktighet och Naturvårdsverket. Syftet med denna utbildning var att konsulterna i sin tur skulle få fördjupad kunskap inom området för att kunna informera och utbilda andra aktörer. Myndighetens arbete med tillgänglighet presenterades också vid Riksantikvarieämbetets och Riksförbundet Sveriges museers vårmöte i Umeå.

Riksantikvarieämbetet har under 2014 påbörjat planeringen av en utbildning för tillgänglighet i skyddad bebyggelse, i samarbete med Statens fastighetsverk, Boverket och Samverkansforum för statliga byggherrar. Målgruppen är

länsstyrelsehandläggare samt förvaltare, beställare och projektledare inom de arrangerande myndigheterna, uppskattningsvis ca 125 personer. Utbildningen planeras till fem tillfällen under 2015.

Övriga aktiviteter

Riksantikvarieämbetet ingår i referensgruppen för ett flerårigt tillgänglighetsprojekt som drivs av Länsstyrelsen i Gävleborgs län. Myndigheten ingår också i referensgruppen för projektet "Över tröskeln" som drivs av Gotlands museum och som syftar till att uppmärksamma och förbättra tillgängligheten till kyrkor inom Visby stift.

Riksantikvarieämbetet arrangerar en årlig konferens för museer och samlingsförvaltare, Samlingsforum. Årets konferens genomfördes i Umeå i samarbete med Västerbottens museum och Riksutställningar. Temat var ljus i museer och ljusets påverkan på museisamlingar. Temat omfattade även ljussättning ur ett tillgänglighetsperspektiv, i första hand för personer med nedsatt syn.

Under 2014 lanserades en vägledning för hantering av träd i offentliga miljöer, *Fria eller fälla*, genom ett samarbete med bland andra Trafikverket, Svenska kyrkan, Naturvårdsverket och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Vägledningen tar bland annat upp hur olika värden och intressen kan synliggöras och innehåller en checklista för offentliga miljöers sociala värden. Funktionshindersperspektivet lyfts fram såsom viktigt och avgörande för att göra ett område lättillgängligt. En av parametrarna för att beskriva och värdera ett områdes sociala värden är graden av tillgänglighet, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Vägledningen kommer att användas i SLU:s undervisning, bland annat för blivande landskapsarkitekter.

Bidragsgivning

Kulturmiljövårdsanslaget

Kulturmiljövårdsanslaget omfattar cirka 250 miljoner kronor och är kulturmiljövårdens viktigaste ekonomiska styrmedel. Riksantikvarieämbetet fördelar den största delen till länsstyrelserna som sedan beslutar om fördelning i länen.

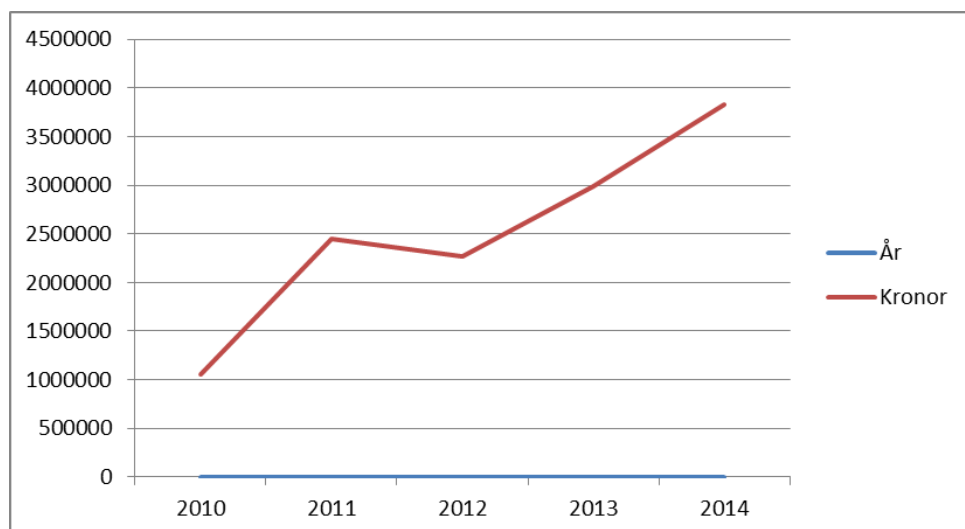
Vid bidragsgivningen ska särskild vikt läggas vid att kulturarvet så långt som möjligt görs tillgängligt och användbart för alla. Detta anges i bidragsförordningen som styr användningen av anslaget. Denna skrivning återkommer också i Riksantikvarieämbetets fördelningsbeslut för 2014.

Under 2014 reviderades också myndighetens handbok för länsstyrelsernas handläggning av anslaget. Här lyfts vikten av att funktionshinder undanröjs i så stor utsträckning som möjligt genom tillgänglighetsinsatser.

Riksantikvarieämbetet kommer i mars 2015 att hålla ett seminarium med representanter från länsstyrelserna om användningen av anslaget. Riksantikvarieämbetet kommer då att föreslå en gemensam satsning på tre år för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Kulturmiljöanslagets användning

Sedan 2010 har en ökad del av bidragen utbetalats till insatser för fysiskt tillgängliggörande. Under 2013 utbetalades knappt 3 miljoner kr och under 2014 3,8 miljoner kr.

Av de 7:2-medel som gått till insatser för fysiskt tillgängliggörande 2010–2014 kan en uppåtgående kurva konstateras från cirka 1 miljon kronor år 2010 till drygt 3,8 miljoner kronor 2014.

Särskild redovisning av kulturmiljöanslaget

Riksantikvarieämbetet begär sedan två år tillbaka en särskild redovisning av länsstyrelserna. Länsstyrelserna ska bland annat redovisa vilka tillgänglighetsinsatser som genomförts med kulturmiljöanslaget och på vilket sätt dessa har bidragit till ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.

Av redovisningarna framgår att insatser för ökad tillgänglighet ofta sker i fleråriga projekt. I flera län pågår arbete som påbörjats tidigare år. I andra län pågår översyn och utveckling inför nya insatser.

I över hälften av länen har man prioriterat förbättring av den fysiska tillgängligheten i form av hårdgjorda stigar och vägar, ramper, parkeringsplatser m.m. Utvecklingen av taktila skyltar, QR-koder, etc., till hjälp för personer med nedsatt syn, pågår i nästan hälften av länen. Även tillgänglighet för personer med nedsatt hörsel och skyltar med lättläst information har varit föremål för åtgärder.

Tillgänglighet till information om kulturarvet

Kulturarvsinformation

Riksantikvarieämbetet har flera digitala informationssystem som samlar och länkar till kulturarvsinformation. Flera miljoner objekt finns tillgängliga digitalt från såväl Riksantikvarieämbetets egna samlingar som från länsstyrelser, museer och arkiv, men också från ideella organisationer och allmänheten.

Riksantikvarieämbetet har tidigare tagit fram *Riktlinjer för digitalisering av kulturarvsmaterial på Riksantikvarieämbetet*. Riktlinjerna hänvisar till ISO-standarderna WCAG 2.0 med rekommendationer för att göra webbinnehåll mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. E-delegationens rekommendation är att offentliga webbplatser och webbaserade system ska uppnå minst WCAG 2.0 nivå AA.

Riksantikvarieämbetet lyfter tillgänglighetsaspekten på kulturarvsinformation i kontakten med sina olika målgrupper, till exempel för museer och arkiv som levererar samlingsdata till K-samsök. K-samsök är en samsökningstjänst där närmare sex miljoner objekt samlas från kulturmiljöområdet. Objekten blir då också fria för vidareutveckling av andra aktörer i e-tjänster eller appar.

För att sprida kunskap om tillgänglig kulturarvsinformation har en sida om detta skapats på Riksantikvarieämbetets externa webbplats 2014. Sidan innehåller länkar till vägledningar och riktlinjer för att göra information mer tillgänglig.

Riksantikvarieämbetet har också medverkat i Kulturrådets uppdrag om att kartlägga hur digitala lösningar kan användas för att öka tillgängligheten till kultur för personer med funktionsnedsättning. Uppdraget genomfördes tillsammans med Riksantikvarieämbetet, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Myndigheten för delaktighet och Post- och telestyrelsen. Rapporten lanserades i mars 2014.

Information om tillgängligheten till kulturmiljöer

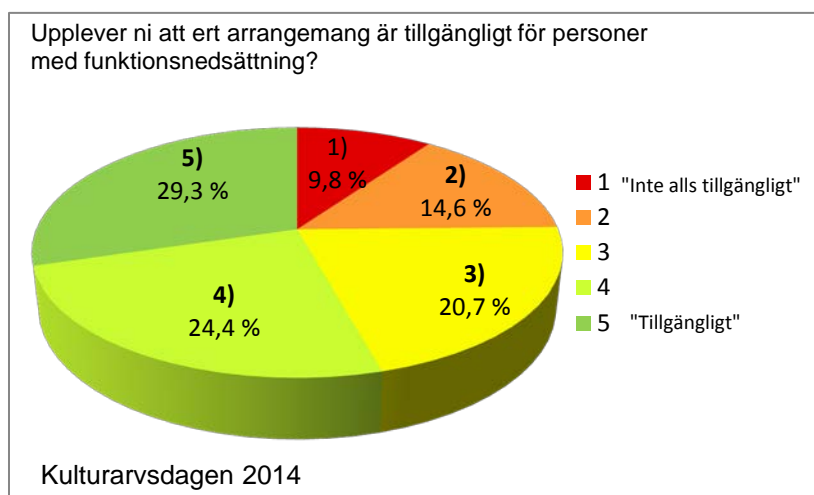
Tillgängligheten till Sveriges kulturmiljöer varierar. Oavsett graden av tillgänglighet så bör den beskrivas tillsammans med den övriga informationen om besöksmålet. Riksantikvarieämbetet har påbörjat ett arbete med att uppmärksamma detta genom en uppföljning av tillgängligheten och beskrivning av tillgängligheten vid två arrangemang, Arkeologidagen och Kulturarvsdagen.

Under 2014 infördes en ny rutin genom att arrangörerna i samband med anmälan också uppmanas att beskriva tillgängligheten till arrangemanget. Syftet var dels att ge besökare bättre information om tillgängligheten på arrangemangen, dels att påminna arrangörerna om att beakta tillgängligheten på plats och i sin information. Dock hade redan många arrangemang anmälts innan den nya rutinen trädde i kraft. Riksantikvarieämbetet avser att under året utveckla detta till en löpande uppföljning för att kunna redovisa tillgängligheten till arrangemangen.

Inför Arkeologidagen 2014 hade 83 % beskrivit tillgängligheten till arrangemanget. Av dessa angav hälften att arrangemanget var tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. 29 % angav att arrangemanget var delvis tillgängligt.

Inför Kulturarvsdagen 2014 hade 80 % beskrivit tillgängligheten till arrangemanget. 57 % av dessa angav att arrangemanget var tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. 26 % angav att arrangemanget var delvis tillgängligt.

En enkät sändes i efterhand ut till arrangörerna av Kulturarvsdagen och närmare hälften svarade. 62 % angav att de använt möjligheten att beskriva tillgängligheten till arrangemanget. På en skala från 1–5 för att bedöma tillgängligheten angav över hälften grad fyra eller fem.

Arkeologidagen arrangeras varje år på initiativ av Riksantikvarieämbetet och är ett mycket uppskattat och välbesökt evenemang. Under Arkeologidagen erbjuds allmänheten ta del av utgrävningar eller vandringar genom fornlämningsområden. Under 2014 anordnades 45 arrangemang i Sverige.

Kulturarvsdagen ska bidra till att skapa förståelse och intresse för kulturarv och kulturmiljöer. Vid olika lokala arrangemang runt om i landet visas kulturmiljöer, kulturlandskap och kulturhistoriskt intressanta byggnader. Kulturarvsdagen är en del av Europarådets och Europeiska kommissionens gemensamma program European Heritage Days. Riksantikvarieämbetet är huvudarrangör och samordnare

för dagen i Sverige i samarbete med Sveriges Hembygdsförbund och Arbetslivsmuseernas samarbetsråd. Under 2014 anordnades 190 arrangemang.

Webb och e-tjänster

Riksantikvarieämbetet förvaltar flera externa webbgränssnitt som ger användare möjlighet att hitta information från närmare sex miljoner informationsobjekt.

Under 2014 påbörjades en kartläggning av hur samtliga av Riksantikvarieämbetets externa webbplatser och system uppfyller E-delegationens webbricklinjer för offentlig sektor. Kartläggningen är inte slutförd för alla webbgränssnitt, men kommer att avslutas under 2015. Därutöver har andra åtgärder genomförts, bland annat har lättlästa informationstexter (LIX max 40) publicerats för de största och mest använda e-tjänsterna.

Arkiv och bibliotek

I Riksantikvarieämbetets arkiv och bibliotek finns böcker, arkivmaterial och andra informationsresurser inom bland annat arkeologi, kulturmiljövård, konst- och byggnadshistoria. Arkivet och biblioteket har flera databaser med stora mängder tillgänglig information och personal som kan ge stöd vid frågor. Arkivet och biblioteket har redan idag en hög grad av tillgänglighet. Ytterligare förbättringsåtgärder har genomförts 2014, bland annat lässtödsteknik för besökare, nya manualer samt översyn av webbgränssnitt och webbstruktur.

Tillgängligheten till materialet utvecklas kontinuerligt för fler grupper, med ett särskilt fokus på funktionshinderspersion. Genom ett utbrett kontaktnät skapas olika former av samverkan och erfarenhetsutbyten som ger nya möjligheter att inkludera bredare.

Forskning inom funktionshindersperspektivet på kulturmiljöområdet

Riksantikvarieämbetet stödjer forskning genom att fördela FoU-medel. Anslaget är strategiskt för att utveckla ny kunskap och bidrar till att forskning om kulturmiljö och kulturarv är ett levande forskningsområde. Riksantikvarieämbetets FoU-program för perioden 2012–2016 efterlyser bland annat insatser för allas delaktighet i och tillgång till kulturarvet.

Tidigare år har endast ett fåtal ansökningar inkommit till Riksantikvarieämbetet där syftet med projekten varit att förbättra möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att ta del av kulturmiljöer och kulturarvsinformation. Vid 2014 års utlysning av forskningsanslaget påtalades behovet av ökad forskning på området. Särskilt efterfrågades ansökningar om hur kulturmiljöer, platsbundna kulturarv och kulturarvsinformation kan bli mer tillgängliga.

Åtminstone fyra nya FoU-ansökningar med funktionshindersperspektiv inkom under det gångna året. Av dessa kunde tre projekt beviljas medel om sammanlagt 1,4 miljoner kronor. Ett projekt avser ett seminarium som Riksantikvarieämbetet kommer att genomföra 2015. Seminariet syftar bland annat till att knyta funktionshindersorganisationernas perspektiv och erfarenheter närmare aktörer på kulturmiljöområdet och leda till ökad forskning på området.

Riksantikvarieämbetet kommer även uttrycka behovet av ökad forskning inom funktionshindersperspektivet för kulturmiljöområdet vid framtagandet av kommande FoU-program, 2017–2021.

Uppföljning och utvärdering

Riksantikvarieämbetet arbetar löpande för en mer systematisk uppföljning av funktionshinderspolitikens genomslag på kulturmiljöområdet. Under 2014 har myndigheten fortsatt den årliga uppföljningen av länsstyrelsernas och läns museernas arbete. Myndigheten har också fortsatt med en särskild uppföljning

av kulturmiljövårdsanslagets användning. Uppföljningen behöver utvecklas vidare för att få en bättre uppfattning om vilka effekter som uppnås.

Ett pågående arbete är också utvecklingen av ett nytt systemstöd för uppföljning av kulturmiljöanslagets användning, bland annat avseende tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Myndigheten behöver också se över sin uppföljning av anslagsmedel för vård av byggnader och miljöer som tidigare bedömts vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Myndighetens uppföljning kommer också att kompletteras med uppgifter om tillgängligheten vid de arrangemang som anordnas genom Kulturarvsdagen och Arkeologidagen.

Under 2015 kommer myndigheten att genomföra en större utvärderingsinsats av funktionshinderspolitikens effekter på kulturmiljöområdet.

Resultat av enkät

Riksantikvarieämbetet skickar i januari varje år ut en enkät till länsstyrelserna och länsmuseumerna. Resultatet av enkäten är en del av myndighetens uppföljning av funktionshinderspolitikens genomförande på kulturmiljöområdet.

Enkäten baseras på påståenden som de svarande kan hålla med om i större eller mindre grad. Enkäten skickades ut till Sveriges 21 länsstyrelser och 26 länsmuseum. Av dessa svarade i år samtliga länsstyrelser och 18 länsmuseum, en viss ökning mot föregående år.

För två år sedan visade resultaten på en positiv utveckling mot året dessförinnan. På de flesta områden hade en förbättring skett och i vissa fall betydande förbättringar. Över hälften av de svarande ansåg att antalet insatser för ökad tillgänglighet hade ökat under 2013.

För verksamhetsåret 2014 bedöms utvecklingen i stort vara oförändrad mot föregående år. Dock anger över hälften av länsstyrelserna och länsmuseumerna att fler insatser genomförts 2014 än tidigare.

Nedan följer en kortfattad sammanställning av resultatet. Svaren har grupperats utifrån övervägande rätt eller fel i påståendena. Hela enkätresultatet återfinns i bilaga 1.

- Kompetensnivån bedöms generellt vara hög i tillgänglighetsfrågor samtidigt som det finns ett uttalat behov av fortsatt kompetensutveckling och resurser för att kunna delta i kompetensutvecklingsinsatser.
- Mindre än en fjärdedel (21 %) har svarat att det finns särskilt ansvariga för tillgänglighetsfrågor. Detta är en viss försämring mot föregående år. Samtidigt visar enkätsvaren att många ser frågan som en integrerad del i det ordinarie arbetet.
- Närmare tre fjärdedelar (70 %) anser att Kulturmiljölagen är förenlig med Plan- och bygglagens krav rörande enkelt avhjälpna hinder. Flera anger att enkelt avhjälpna hinder sällan står i konflikt med kulturhistoriska värden. Dock bedömer mer än hälften (61 %) att enkelt avhjälpna hinder inte är åtgärdade i de miljöer som omfattas av kraven. Anledningen anges i flera fall vara att en överblick saknas.
- En majoritet (81 %) anger att det inte finns någon förteckning över tillgängligheten i länets kulturmiljöer. Majoriteten (83 %) svarar också att det inte finns någon handlingsplan för hur tillgängligheten ska förbättras.
- Över hälften (53 %) anger att antalet insatser för ökad tillgänglighet har ökat under 2014. De kommentarer som lämnats anger dels att det är svårt att bedöma, dels att ekonomin begränsar möjligheterna till fler insatser.

- Närmare hälften (44 %) anger att de har etablerade och kontinuerliga kontakter med funktionshindersorganisationerna. Det är ungefär motsvarande resultat mot föregående år.
- I förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer har kraven på tillgängliggörande förtydligats. Närmare tre fjärdedelar (71 %) anger att de tydligare kraven har medfört en förbättrad tillgänglighet. Det är ungefär samma resultat som föregående år.
- Tre fjärdedelar svarar positivt på frågorna om tillgänglighetsaspekten särskilt beaktats vid handläggning av ärenden rörande kulturmiljölagen (75 %) och kulturmiljövårdsanslaget (68 %). Det är ungefär samma resultat som föregående år.
- Enkäten tar också upp frågor om det finns metoder för uppföljning och utvärdering av hur tillgängligheten beaktats vid handläggning av olika ärenden. I princip samtliga av svaren beskriver att sådana metoder saknas.

Samråd med funktionshindersorganisationerna

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning innebär att funktionshindersorganisationerna har rätt att samråda och bli aktivt involverade i frågor som rör personer med funktionsnedsättning.

Riksantikvarieämbetet och Statens kulturråd har etablerat ett samråd tillsammans med Handikappförbunden, DHR³, Lika Unika⁴ och NUFT⁵. Ett inledande möte hölls 2012 och det första samrådsmötet ägde rum 2013. Under 2014 genomfördes två möten, efter önskemål från samtliga organisationer.

³ DHR, *Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder.*

⁴ Lika Unika, *Federationen mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning.*

⁵ NUFT, *Nätverket unga för tillgänglighet.*

De olika parterna har framhållit att samrådet är givande och att det ger de deltagande organisationerna ökade möjligheter till att följa och diskutera aktuella frågor och verksamhetsinriktningar. Diskussionerna har också präglats av ett stort engagemang och en vilja att nå lösningar. Samrådet är också en bra utgångspunkt för utökade samarbeten.

Övriga insatser

Umeå 2014

Inför Kulturhuvudstadsåret 2014 förde Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet och Myndigheten för delaktighet en dialog med Umeå kommun och region Västerbotten angående tillgängligheten och funktionshindersperspektivet på genomförandet av kulturhuvudstadsåret. Gruppen diskuterade arrangemangens och de publika platsernas tillgänglighet, webb- och tv-sändningar, lämpliga informationsinsatser, tecken- och syntolkning, med mera. Därutöver diskuterades också tillgänglighetsfrågornas representation i programinnehållet och möjligheterna att lyfta frågan nationellt och internationellt. Umeå initierade en rad insatser för att öka tillgängligheten till Kulturhuvudstadsåret och förde på många sätt in funktionshindersaspekten i programmet.

Riksantikvarieämbetets och Riksförbundet Sveriges museers vårmöte

Riksantikvarieämbetet och Riksförbundet Sveriges museer anordnade tillsammans Vårmetet i Umeå, den 8–10 april. Temat för Vårmetet var ”Tell me more” och berörde områden som representation, urval och förmedling.

Riksantikvarieämbetet ansvarade för ett av seminarierna i spåret ”Se människan”, med titeln *Att sänka våra trösklar – hur når vi framgång i funktionshinderspolitiken?*. Seminariet innehöll fyra föredrag och en avslutande diskussion. Seminariet lyfte fram pågående arbeten vid Riksantikvarieämbetet och Kulturrådet. Därutöver lyftes projektet FOKUS (Funktionshinder och Kulturarv, Utbildning,

Samverkan) som är ett samarbetsprojekt mellan Upplandsmuseet och HandikappHistoriska Föreningen. Alzheimerfondens generalsekreterare berättade om ”Möten med minnen”, som är ett initiativ för att öka livskvaliteten för människor med demensdiagnos.

Riksantikvarieämbetets besöksmål

Tillgängligheten till Riksantikvarieämbetets besöksmål har i flera år varit högt prioriterad och sker från ett brett och inkluderande perspektiv.

Gamla Uppsala museum har under året prioriterat den fortsatta satsningen på kostnadsfria visningar och utveckling av programverksamheten för besökare med kognitiva funktionsnedsättningar. De kostnadsfria visningarna möjliggör besök för fler elever, speciellt för sär- och resursskolor. Uppsökande verksamhet med besök på plats i skolan ger också en ökad tillgänglighet för dessa elever. Under Kulturveckan genomfördes en särskild satsning med pedagogiskt verkstadsprogram och teaterföreställningar med gruppen Särinner för besökare med kognitiva funktionsnedsättningar. Satsningen föll mycket väl ut och kommer att utvecklas vidare.

Glimmingehus har tagit fram en tillgänglighetsplan som grund för ett systematiskt tillgänglighetsarbete. Ledbelysning i borgen är ett arbete som påbörjades under hösten.

Inom världsarvet Birka och Hovgården har informationen vid entrén till området förbättrats av Riksantikvarieämbetet i samarbete med Ekerö kommun. Framkomligheten till fornlämningsområdet vid Hovgården har förbättras för personer som använder rullstol. Utställningen *Forskning pågår!* flyttades från Birkamuseet till Hembygdsgården på Adelsö för att även nå besökare där.

Den 1 januari 2015 lämnade Riksantikvarieämbetet över förvaltningen av fastigheterna till Statens fastighetsverk. Riksantikvarieämbetet ansvarar dock fortfarande för besöksverksamheten vid Gamla Uppsala och Glimmingehus.

Riksantikvarieämbetets interna verksamhet

Riksantikvarieämbetet har under 2014 tagit fram en handlingsplan för myndighetens interna arbete. Därutöver har en inventering av lokalerna i Stockholm genomförts. Vissa åtgärder för att förbättra tillgängligheten har genomförts i lokalerna i Stockholm och i Visby. Ytterligare åtgärder planeras att genomföras under 2015. Myndigheten deltar också i Arbetsförmedlingens praktikantprogram för arbetssökande med funktionsnedsättning. Hittills har myndigheten erbjudit plats för tre personer.

Kulturarvslyftet

Mellan 2012–2014 pågick regeringens arbetsmarknadsprojekt Kulturarvslyftet, med arbetsinsatser inom kulturarvsområdet. Arbetet administrerades gemensamt av Riksantikvarieämbetet och Arbetsförmedlingen. Målgruppen för Kulturarvslyftet har varit personer med en funktionsnedsättning som lämnat eller var på väg att lämna sjukförsäkringen. Under 2015 kommer en slutrapport om Kulturarvslyftet tas fram av Riksantikvarieämbetet för att överlämnas till Kulturdepartementet.

Kulturarvs-IT

Riksantikvarieämbetet har sedan 2003 i uppdrag att varje år fördela bidrag inom verksamheten Kulturarvs-IT. Syftet med verksamheten är att öka tillgängligheten till kulturarvet och erbjuda arbete till personer som omfattas av insatserna lönebidrag eller trygghetsanställning enligt förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Arbetet bedrivs i ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetet, regionala och kommunala kulturinstitutioner och Arbetsförmedlingen. Riksantikvarieämbetet har det övergripande samordningsansvaret.

Under året har Riksantikvarieämbetet fördelat 9 950 000 kr till 19 regionala och kommunala kulturinstitutioner till lönekostnader för en arbetsledare. Vid institutionerna har 126 personer med lönebidrag varit anställda.

Bilagor

Bilaga 1: Resultat av enkät riktad till länsstyrelsernas och läns museernas kulturmiljöenheter, genomförd 16 januari 2015–9 februari 2015.

Resultat av enkät riktad till länsstyrelsernas och länmuseernas kulturmiljöenheter, genomförd 2015-01-16 - 2015-02-09

Antal lsl/länsmus som svarat:

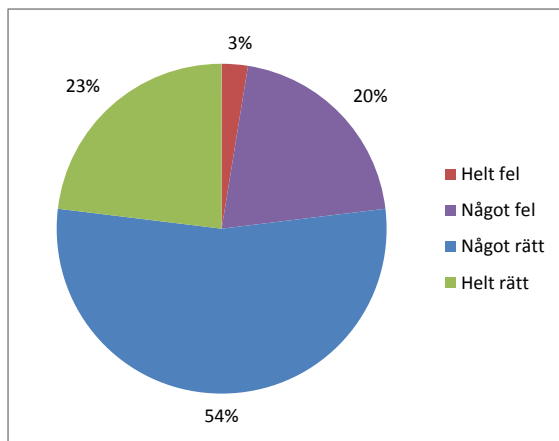
21 Lst
18 Lmus

Antal lsl/länsmus som inte svarat:

0 Lst
8 Lmus

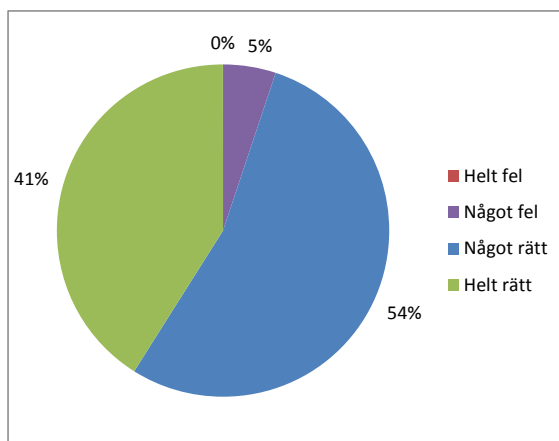
1. Vår organisation har en tydlig uppfattning om Riksantikvarieämbetets roll som strategisk myndighet för genomförande av funktionshinderspolitiken på kulturområdet.

Helt fel	1
Något fel	8
Något rätt	21
Helt rätt	9

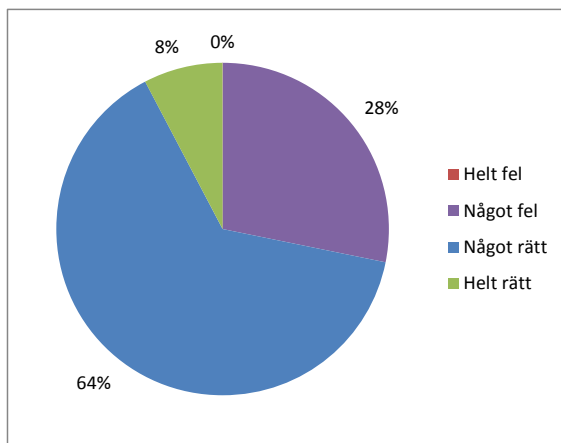
2. Vår organisation har god kännedom om regelverket kring enkelt avhjälpna hinder, enligt PBL.

Helt fel	0
Något fel	2
Något rätt	21
Helt rätt	16

3. Länets kulturmiljövårdare har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

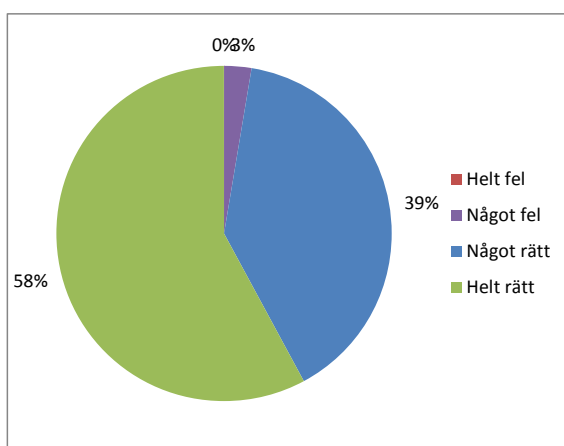
Helt fel	0
Något fel	11
Något rätt	25
Helt rätt	3

4. Det behövs utbildning i tillgänglighet för kulturmiljövårdare i länet.

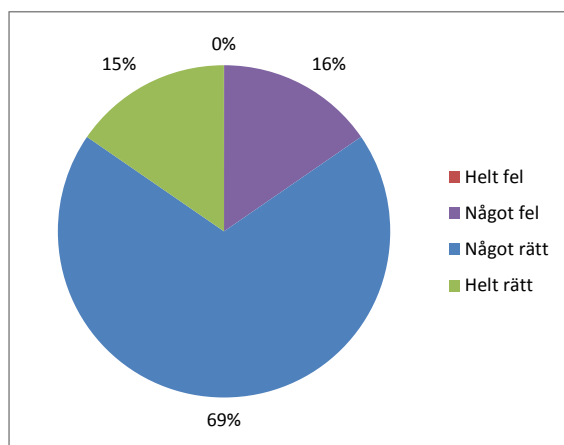
Helt fel	0
Något fel	1
Något rätt	15
Helt rätt	22

Ej svarat 1

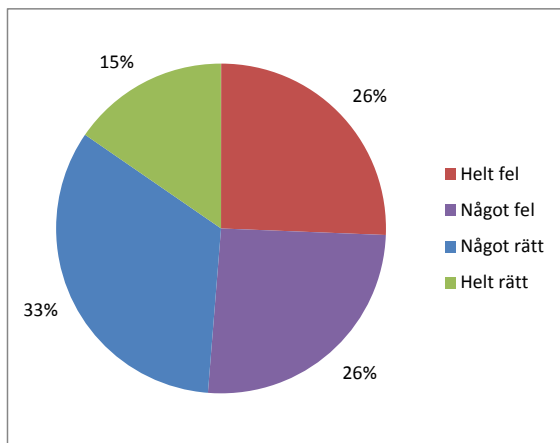
5. Vår organisation har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Helt fel	0
Något fel	6
Något rätt	27
Helt rätt	6

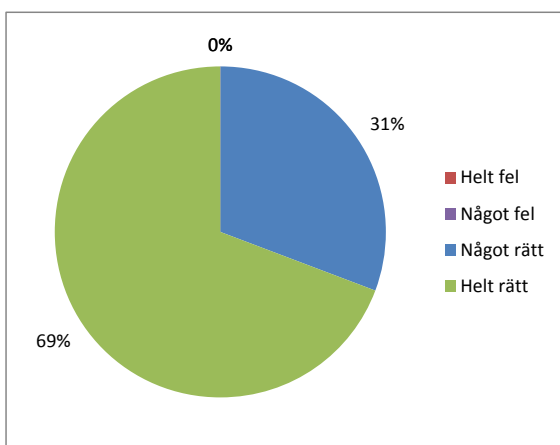
6. Vår organisation har kompetensutvecklats genom utbildning i tillgänglighet under 2014.

Helt fel	10
Något fel	10
Något rätt	13
Helt rätt	6

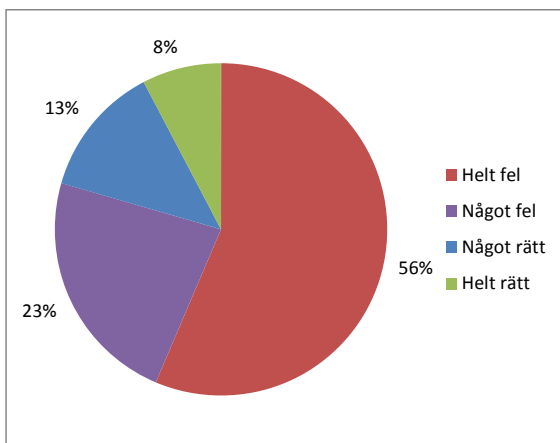
7. Vår organisation har behov av fortsatt utbildning i tillgänglighet.

Helt fel	0
Något fel	0
Något rätt	12
Helt rätt	27

8. Vi har utsett särskild ansvarig(a) inom kulturmiljövärdsverksamheten för tillgänglighetsfrågor.

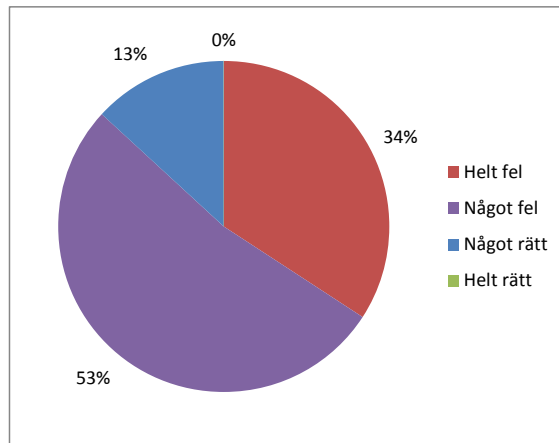
Helt fel	22
Något fel	9
Något rätt	5
Helt rätt	3

9. Det finns tillräckliga resurser för tillgänglighetsarbete inom kulturmiljöområdet i länet.

Helt fel	13
Något fel	20
Något rätt	5
Helt rätt	0

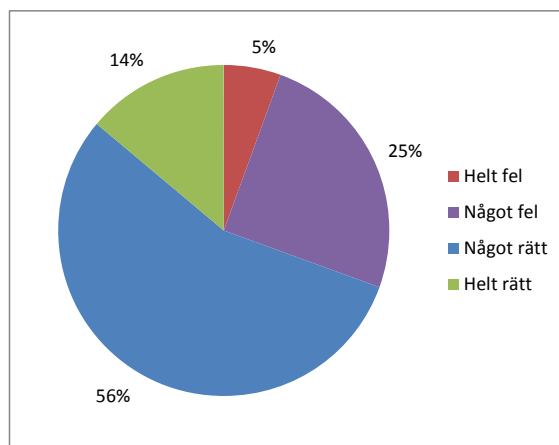
Ej svarat 1

10. Erfarenhetsmässigt är KML förenlig med PBL:s krav rörande "enkelt avhjälpna hinder".

Helt fel	2
Något fel	9
Något rätt	20
Helt rätt	5

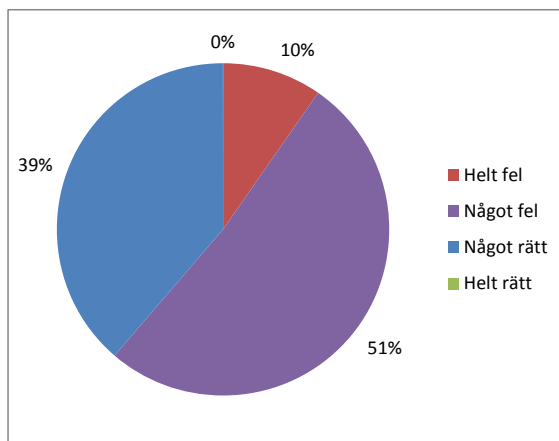
Ej svarat 3

11. Enkelt avhjälpna hinder har åtgärdats i de av länets kulturmiljöer som omfattas av PBL-kraven.

Helt fel	3
Något fel	16
Något rätt	12
Helt rätt	0

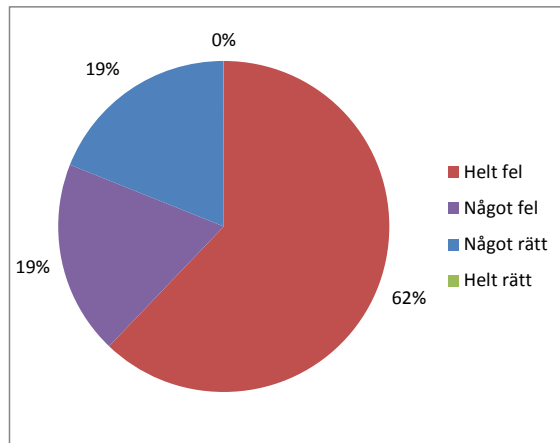
Ej svarat 8

12. Det finns en förteckning över tillgängligheten i länets kulturmiljöer.

Helt fel	23
Något fel	7
Något rätt	7
Helt rätt	0

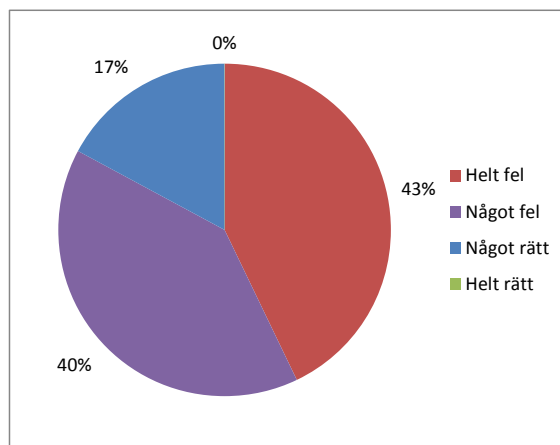
Ej svarat 2

13. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten i länets kulturmiljöer ska förbättras.

Helt fel	15
Något fel	14
Något rätt	6
Helt rätt	0

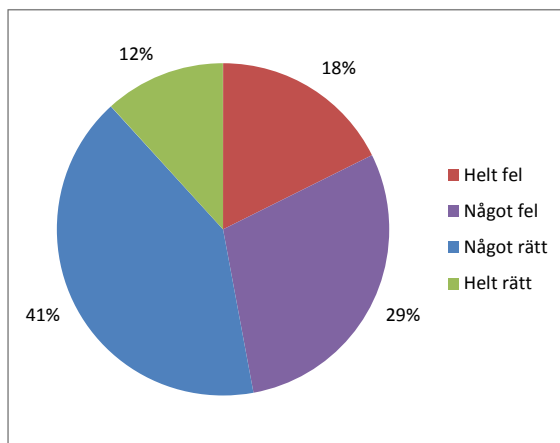
Ej svarat 4

14. Antalet insatser för ökad tillgänglighet till länets kulturmiljöer har ökat under 2014.

Helt fel	6
Något fel	10
Något rätt	14
Helt rätt	4

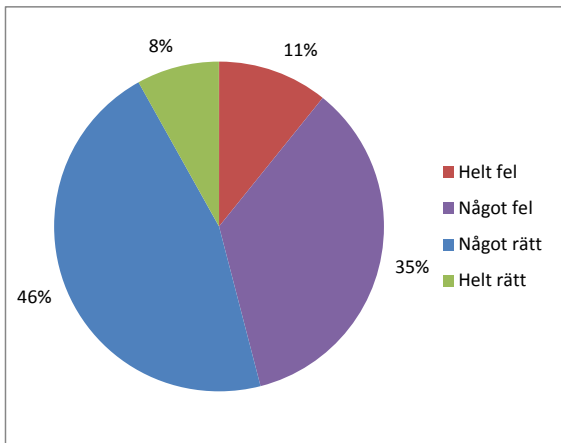
Ej svarat 5

15. Informationen om vår verksamhet är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga.

Helt fel	4
Något fel	13
Något rätt	17
Helt rätt	3

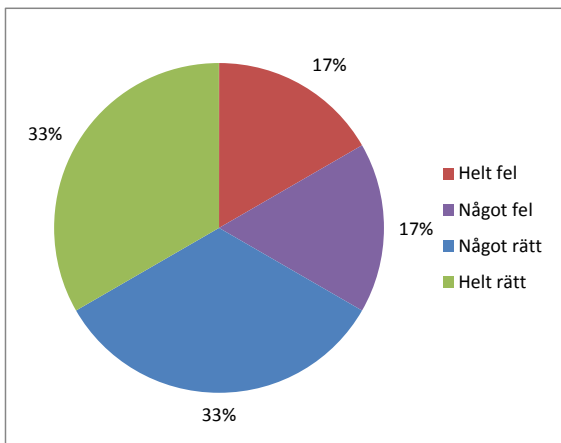
Ej svarat 2

16. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten ska förbättras avseende vår verksamhet, information och våra lokaler.

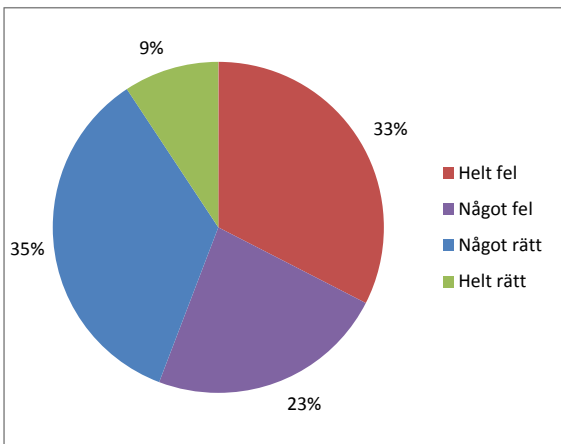
Helt fel	6
Något fel	6
Något rätt	12
Helt rätt	12

Ej svarat 3

17. Vi har etablerade och kontinuerliga kontakter med funktionshindersorganisationerna.

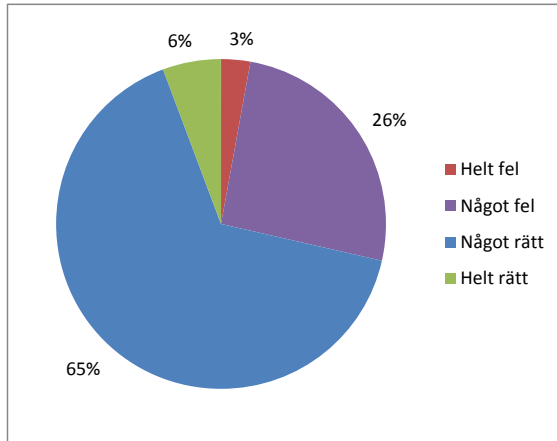
Helt fel	14
Något fel	10
Något rätt	15
Helt rätt	4

18. De tydligare kraven på tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer i förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer har medfört en förbättrad tillgänglighet.

Helt fel	1
Något fel	9
Något rätt	23
Helt rätt	2

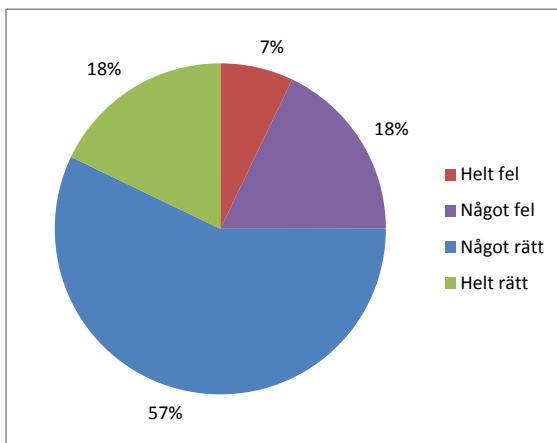
Ej svarat 4

19. Vi har 2014 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av KML-ärenden.

Helt fel	2
Något fel	5
Något rätt	16
Helt rätt	5

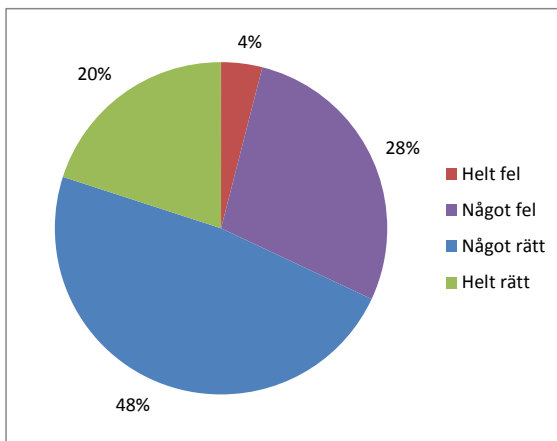
Ej svarat 11

20. Vi har 2014 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Helt fel	1
Något fel	7
Något rätt	12
Helt rätt	5

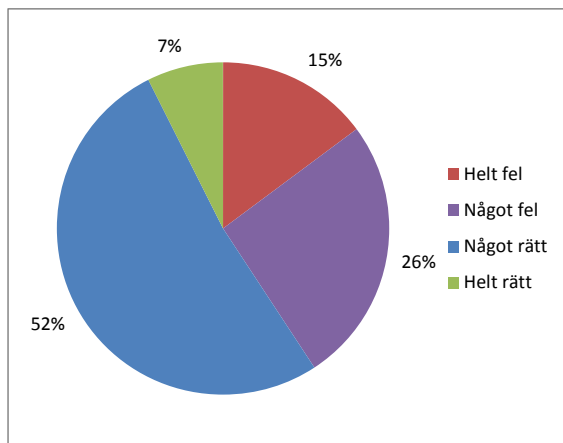
Ej svarat 14

21. Vi har 2014 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av övriga ärenden.

Helt fel	4
Något fel	7
Något rätt	14
Helt rätt	2

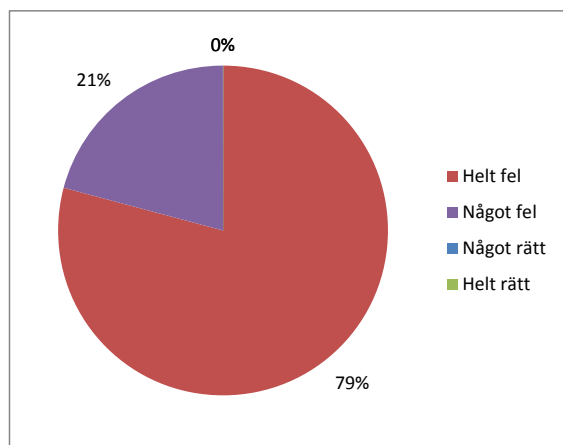
Ej svarat 12

22. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid handläggning av kulturmiljövärdsbidraget.

Helt fel	19
Något fel	5
Något rätt	0
Helt rätt	0

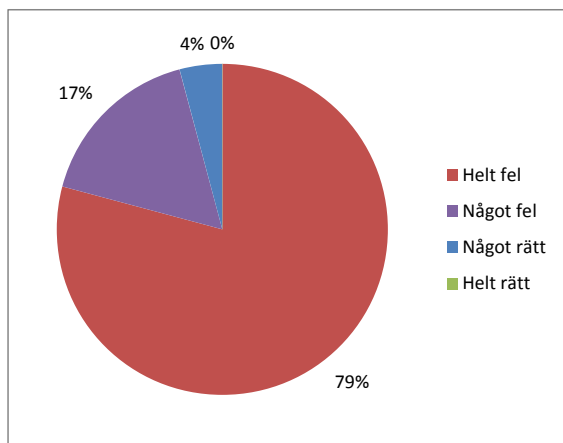
Ej svarat 15

23. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid tillståndsgivning enligt KML.

Helt fel	19
Något fel	4
Något rätt	1
Helt rätt	0

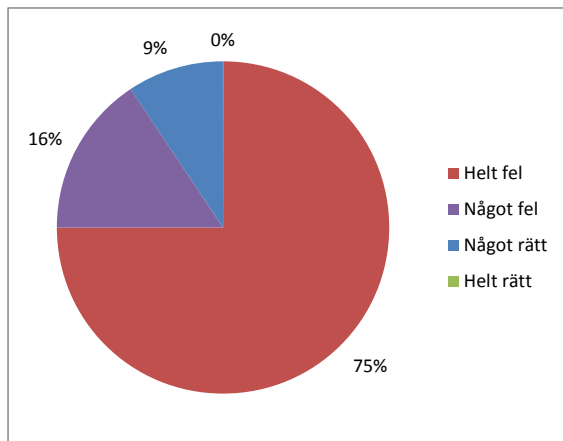
Ej svarat 15

24. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid övriga ärenden.

Helt fel	24
Något fel	5
Något rätt	3
Helt rätt	0

Ej svarat 7

Kommentarer

1. Vår organisation har en tydlig uppfattning om Riksantikvarieämbetets roll som strategisk myndighet för genomförande av funktionshinderspolitiken på kulturområdet.

Det gäller några av de som arbetar med kulturmiljöfrågor men inte alla.

Bra utbildningar som RAÄ ordnat.

Vi är medvetna om RAÄ:s särskilda uppdrag och tar del av den information/kurser som kommer inom tillgänglighetsområdet.

Mer kunskap behövs om RAÄ:s roll.

Riksantikvarieämbetet m fl har tagit fram en handbok. Att stötta och vägleda hur man kan arbeta bättre med tillgänglighet i kulturmiljöer är viktigt. Goda exempel kan lyftas fram på seminarier som tar upp praktiska problem att förhålla sig till när man tillgänglighetsanpassar.

Vi vet att ni jobbar med frågan men vilket uppdrag ni har är obekant för oss.

Boverkets roll kanske bör belysas även på RAÄ hemsida? Ansvarsfördelning m RAÄ-Boverket tydliggörs?

Vi samarbetar med RAÄ i dessa frågor vid om-och tillbyggnader samt anpassningar av främst byggnadsminnen.

Bör tydliggöras bättre.

Vi är nog inte medvetna om RAÄ:s specifika uppdrag i frågan.

2. Vår organisation har god kännedom om regelverket kring enkelt avhjälpna hinder, enligt PBL.

Se ovan.

Vi försöker hålla oss ajour kring de krav och regler som berör tillgängligheten.

Mer kompetens behövs.

Alla har deltagit i PBL utbildningar under 2013 och 2014.

Det stämmer. I handläggning av våra ärenden beaktar vi att det görs bra avvägningar i tillståndsprövningen. Det är också en fråga om resurser och prioriteringar. Vi prioriterar frågan efter de resurser vi har.

Kunskapen är nödvändig i rollen som antikvarisk sakkunnig enligt PBL och önskvärd även i andra sammanhang som antikvarisk medverkande. Det är dock sällan museet är projekterande konsult.

Byggnadsantikvarierna har detta, men ej arkeologerna eller konservatorerna.

Detta dyker rätt ofta upp i frågor som rör skyddad bebyggelse, därmed får vi indirekt en del kännedom om frågorna.

Svaret avser våra byggnadsantikvarier.

3. Länets kulturmiljövårdare har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Se ovan.

Några har gått kurs, men inte alla och vi behöver få påfyllning för att aktivt kunna arbeta bättre med frågorna.

Vi kan mycket men vår expertis ligger i bedömningen/avvägningen av hur en anpassning påverkar befintliga kulturvärden samt hur en anpassning kan göras med beaktande av dessa.

Inte hög, men viss kompetens. Mer kompetens behövs.

Oklart vilka som åsyftas.

Inte helt enkelt att uttala sig så generellt om en grupp, som dessutom inte är helt definierad.

Har ej kännedom om detta.

Hösten 2013 deltog en antikvarie i kursen i Skövde där Handisam, RAÄ och SNV ordnade seminarium. Vi har klart insikt och kompetens i frågan men det är en helt annan sak att upphandla tjänsterna i enlighet med LOU. Det är tidskrävande. Det här är inget område vi är experter på utan man behöver förkovra sig bland material och t ex sten-storlek eftersom det inte är något som vi redan har kunskap om. Det underlättar även om man är flera om sådana bekymmer så att man tillsammans kan lösa problem genom diskussioner och avvägningar. Med hjälp av handboken kommer man ändå långt. I fornvårdsammanhang kan man säga att vi har viss kunskap men det kan alltid bli bättre om mer resurser tillförs. När det gäller det byggda kulturarvet så är inte Länsstyrelsen beställare. Kompetensen och färdigheten när det gäller fysisk tillgängliggörande är då inte på samma sätt kopplat till kraven på åtgärders exakta utförande. Det är snarare i rollen som rådgivare gentemot ägare regler finns och att åtgärder eventuell bör vidtas. I denna aspekt får vår enhet på Länsstyrelsen anses ha hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Tre handläggare på kulturmiljö har gått kursen om tillgänglighet i skyddade natur- och kulturmiljöer. HBF har genomfört tillgänglighetsöversyn och -åtgärder på hembygdsgårdarna och kulturhistoriska besöksmål har fått tillgänglighetsplaner.

Har ingen god uppfattning om hur kompetensen ser ut utanför vår egen organisation.

Flera aktörer på museer o i privata firmor är certifierade sakkunniga kulturvärden, KUL.

Vi har ingen överblick över övriga aktörers kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Västerbottens hembygdsförbund har haft ett projekt som drivits inom läns museets KMV-väggar vilket gav oss viss kompetens för ett antal år sedan.

Alla har gått tillgänglighetsutbildning.

Se fråga 2, man kan en del men det kan inte sägas vara "hög" kompetens.

Vi kan bara svara för Läns museet Gävleborg.

4. Det behövs utbildning i tillgänglighet för kulturmiljövårdare i länet.

Vilka rymms inom begreppet "kulturmiljövårdare"? Utbildning kan behövas för fastighetsägare, förvaltare, de som arbetar med informationsinsatser m.fl.

Se ovan alla borde gå utbildning (som den RAA, NVV och myndigheten för tillgänglighet har gjort).

Fick inte plats. Kursen var fulltecknad.

Det är alltid positivt med återkommande tillfällen att förkovra sig inom tillgänglighetsområdet. Detta gäller både frågor avseende regelverk men även för att kunna ta del av goda exempel på tillgänglighetslösningar.

Vidareutbildning är alltid bra.

När det gäller generellt på enheten så har man tillräcklig kunskap för att kunna ge tillstånd till förändringar enligt KML. För att det här ska komma in bättre i vår handläggning i t ex ärenden där Länsstyrelsen köper tjänster så behöver vi mer resurser. Vi i försöker istället samverka med markägare och kommuner. Det är betydligt lättare för vår enhet om de söker bidrag istället för att Länsstyrelsen ska köpa tjänsterna. Ett avgörande hinder är vem som tar hand om den löpande tillsyn över anordningar. Det hade varit bra att få med kommunens kulturförvaltning och läns museer på en sådan här utbildning och hitta samverkansformer kring strategiska besöksmål i regionen. Att tillgänglighet kan vara många olika åtgärder behöver också lyftas fram, så att man jobbar inom flera områden och ser till helheten. Ofta stannar det vid ramper och hissanordningar men fokus borde också vara på de enkelt avhjälpna hindren och ljudanordningar, toalett mm.

Under 2014 har två antikvarier vid Länsstyrelsen genomgått Riksantikvarieämbetets tillgänglighetsutbildning som arrangerades i Gävle.

Det behövs exempel på faktiska och praktiska lösningar, som även uppfyller antikvariska krav.

Vet ej, se fråga 3.

Utb el checklistor, goda exempel tex Världig entré från SFV.

Det behövs alltid mer utbildning och även om regelverket är relativt konstant i dessa frågor sker förändringar av praxis.

Se ovan.

5. Vår organisation har hög kompetens i tillgänglighetsfrågor.

Se ovan.

Avses länsstyrelsen, så har naturvärden nog bättre kunskaper än kulturmiljö. Vi kan lära av varandra.

Vi är bra och har gott samarbete med andra inom organisationen.

Vad avses här med tillgänglighetsfrågor? Fysiska hinder, förståeliga beslut eller vad?

Frågorna belyses särskilt inom fornvård och kyrkobyggnadsärenden.

RAÄ skriver på webbsidan angående tillgänglighet att det finns god kunskap om tillgänglighet inom kulturmiljöområdet, men det saknas prioriteringar i form av strategiska dokument, handlingsplaner och resurser. Handboken tillgängliga natur- och kulturområden är ett väldigt bra stöd att kunna hänvisa till. Tillsammans med seminariet så ger den god insikt. Men vi behöver ha mer resurser för att kunna arbeta mer aktivt med frågan. Det finns idag ingen aktiv fornvårdsförening eller samverkan i de här frågorna. Några som jobbar med kulturresevat diskuterar kanske sådana här frågor på nätverksträffar de antikvarier som inte ingår i de nätverken missar diskussionen. Vi behöver mer konkret vägledning av lämpliga mått, typ av virke, behandling, stenmjöl, etc. samt uppvisning av goda exempel att ta efter.

Tre handläggare på kulturmiljö har gått kursen om tillgänglighet i skyddade natur- och kulturmiljöer.

Flera kompetenser arbetar med frågorna, 2 certifierade sakkunniga för kulturvården.

Kan alltid bli bättre men vi tar redan nu konstruktivt i frågorna.

Nödvändig kunskap för vår egen publika verksamhet och som sakkunnig enligt PBL.

Via de delar av organisationen som arbetar med museerna som besöksmål finns kompetens i organisationen.

6. Vår organisation har kompetensutvecklats genom utbildning i tillgänglighet under 2014.

2013.

VI har deltagit i kurstillfällen avseende landskapet och tillgängligheten.

Vet ej egentligen.

Inga särskilda satsningar har genomförts under 2014

Nej.

Se ovan under fråga 4.

En handläggare gick kursen i fjol.

Utbildades genom projekt tidigare - se fråga 3.

Genom ett pågående arbete med rättighetsfrågor kommer hela personalen inom Västarvet få utbildning i rättighetsbaserat arbete. Hittills (2014) har detta hunnit ske på Bohusläns museum genom ett pilotprojekt i samverkan med Västra Götalandsregionens rättighetskommitté

En person deltar i FOKUS-utbildningen under 2014-2015.

En av oss på KMV har/går kursen Fokus. Vi har sammansatt en grupp (personer från alla avdelningar) på museet som ska arbeta med dessa frågor.

7. Vår organisation har behov av fortsatt utbildning i tillgänglighet.

Alla behöver gå utbildningen - hittills har tre personer av 8 gått utbildningen.

Ja.

Se fråga 4

Antagligen.

Kompetensutvecklig är alltid rätt.

Det var ett mycket givande seminarium! Det behövs fler sådana seminarier för att kunna implementera mer tillgänglighet inom kulturmiljövården.

Bland annat för nya medarbetare.

Det finns intresse från fler antikvarier på vår länsstyrelse att genomgå Riksantikvarieämbetets utbildning i tillgänglighet.

Se kommentar fråga 4.

Vi deltog inte i utbildningsprogrammet 2014.

8. Vi har utsett särskild ansvarig(a) inom kulturmiljövårdsverksamheten för tillgänglighetsfrågor.

Var och en får ansvara för den aspekten inom sitt område. Kanske hade varit bättre med en person med det övergripande ansvaret.

Vi har inte något uttalat ansvarsområde men däremot arbetar två personer tillsammans med naturvården i ett tillgänglighetsprojekt.

Nej.

Handläggarna har att hantera tillgänglighetsfrågor inom alla verksamhetsområden.

Kunskapen måste finnas i allt vad alla gör, ser inte en särskild utpekad inom kmv som lösningen.

Ingen har ett formaliserat ansvar. Samtliga arbetar med frågan.

Alla ska ha frågorna med i ärendehandläggning och information till allmänhet.

Det har till viss del hanterats av vissa personer på enheten, men det ligger ändå inte på någon särskild utan alla har ansvar att väva in frågan i sitt arbetsområde efter hur situationen ser ut för respektive handläggare.

Flera arbetar med tillgänglighetsfrågor men vi har inte utsett någon som är särskilt ansvarig för tillgänglighetsfrågor.

Vi som handlägger kulturmiljöfrågor diskuterar gärna dessa frågor med varandra men vi har inte utsett någon enskild som ansvarig.

Ansvariga för rättighetsfrågor finns men inte specifikt utsedda inom kmv-verksamheten.

Ja, en som går kursen Fokus.

9. Det finns tillräckliga resurser för tillgänglighetsarbete inom kulturmiljöområdet i länet.

Vi måste söka externa medel för att kunna genomföra åtgärder.

Saknar resurser för att kunna arbeta med frågan på ett bra sätt. Planering är att ta fram en gemensam strategi med naturvården för tillgänglighetsfrågor i skyddade områden. Men frågan är om vi kommer ha tid till detta.

Vi kan medverka i ärenden som berör frågorna men har inte så stora möjligheter att initiera stora tillgänglighetsprojekt. 7:2-anslaget är vår möjlighet men då anslaget är försvinnande litet är möjligheterna i praktiken väldigt små.

Resurser saknas för kulturmiljöarbete över huvud taget...

Länsstyrelsen har inte tillräckliga resurser för att klara kärnfrågorna i verksamheten för kulturmiljöfrågorna och förvaltningsanslaget minskar årligen sedan lång tid tillbaka.

Vår möjlighet att ha uppsökande verksamhet är begränsad. Inom det byggda kulturarvet är det via fastighetsägaren som initiativet kommer. Här märks om kommunerna är mer aktiva i frågan. Om det skulle komma in bidragsansökningar så hade vi kunnat bevilja ärendena. Det söks dock inte bidrag till sådana här åtgärder utan att vi själv drar i det. För att öka insatserna så behövs i så fall mer resurser.

Det behövs mer ekonomiska resurser till tillgänglighetsarbeten. Tillgänglighetsinsatser är ofta dyra så det finns bara utrymme att besluta om enstaka insatser/år med stöd av kulturmiljöanslaget.

Naä.

Vet ej.

Nej

Vi har inte överblick över de olika aktörernas resurser avseende tillgänglighetsarbete.

I den byggnadsantikvariska uppdragsverksamheten finns det medel. Annars inga.

Detta har vi ingen aning om. Vi vet inte vilka medel som är avsatta för detta.

10. Erfarenhetsmässigt är KML förenlig med PBL:s krav rörande "enkelt avhjälpna hinder".

Vet ej.

Kan inte svara på frågan. Vet ej.

Det är i de flesta fall inga problem att nå en fungerande lösning som tillgodoser en tillgänglighet med hänsyn till kulturvärdena.

Vi har hittills kunnat lämna tillstånd när frågan har provats enligt KML.

Det är ofta nödvändigt att göra en del avsteg från antikvariska principer för att öka tillgängligheten. En avvägning om vad som kan tillåtas måste göras i varje enskilt ärende. De frågor man ställs inför inom KML motsvarar, när det gäller enkelt avhjälpna hinder, även de som ställs inom PBL med hänsyn till varsamhet. Det är viktigt att man ser till helheten i relation till nyttan, förutsättningarna och kostnader. De delar som rör tillägg är naturligtvis enklare än de som innebär borttagande av byggnadsdelar.

Jo, enkla hinder är vanligtvis förenliga med KML.

Att åtgärda enkelt avhjälpna hinder är sällan i konflikt med kulturhistoriska kärnvärden.

Svårbedömt.

Vet ej.

11. Enkelt avhjälpna hinder har åtgärdats i de av länets kulturmiljöer som omfattas av PBL-kraven.

Vet ej.

Vet ej.

Länsstyrelsen har inte kännedom om tillgänglighetsarbetet enligt PBL i länets alla kulturmiljöer. Länsstyrelsen medverkar till ökad tillgänglighet i de miljöer där länsstyrelsen har tillståndsärenden enligt KML och i de miljöer där länsstyrelsen bedriver fornvård och kulturlandskapsvård (främst i kulturresevatnen).

Vet ej.

Vi har tillgängliga miljöer både inom fornvårderna, det kyrkliga kulturarvet samt inom byggnadsminnena.

Vet ej.

Svaret avser endast kyrkor och byggnadsminnen.

Vet inte.

Vi saknar översikt. Vad avses med "länets kulturmiljöer"?

Åtgärder genomförs vartefter hinder uppmärksammas, ofta i samband med tillsyn och ärendehandläggning.

Länets kulturmiljöer är så omfattande att det inte är rimligt att ha denna överblick.

Eller något rätt.

Väldigt många av länets kulturmiljöer omfattas av PBL, vi har ingen bra uppskattning på hur de är hanterade avseende enkelt avhjälpna hinder.

Vet ej.

Vet ej.

Vet ej.

Vet ej.

Vi har ingen översyn eller överinseende av PBL i Uppsala län. Jag förmodar att frågan riktar sig till kommunerna.

Omöjligt att bedöma.

I revidering av fornvårdsprogram har en tillgänglighetsbedömning gjorts vilket påverkat urvalet.

Det saknar vi uppföljning på. Skulle inte tro att det är så.

Vi vet att det gjorts åtgärder, men vi har inte helhetsbilden av detta.

12. Det finns en förteckning över tillgängligheten i länets kulturmiljöer.

För ehbygdsgårdar har en genomgång gjorts.

en lista har utarbetats i tillgänglighetsprojektet.

Nytt fornvårdsprogram är under framtagande där ses tillgänglighetsfrågorna över för dessa objekt/områden.

Vi för ingen statistik över vilka miljöer som är tillgängliggjorda.

Finns viss info för vissa av Ist vårdade fornvårdsområden.

Oklart vad som menas.

Några av miljöer i Ekomuseum Bergslagen finns med i tillgänglighetsdatabasen.

En sådan förteckning har aldrig aktualiserats.

Nej, vi har ingen förteckning. Att uppföra och uppdatera en sådan lista över länets kulturmiljöer är inte rimligt. Däremot arbetar vi med vår hemsida för att lyfta fram besöksmål.

Vi har en lista över tillgängliga fornvårdsmiljöer där tillgänglighetssatsningar genomförts.

Vet ej.

Vet ej.

Vet ej.

Nej det har vi inte.

Vi har inte tagit fram någon sådan lista. Det finns inte heller någon lista över länets kulturmiljöer.

• På länsmuseets (m fler) websida om KVM - SPÅR -sparfran10000ar - finns karta över fornlämningar som "kan ses från bil" (Startsida-spåren i landskapet. • I kommande fornvårdsprogram på Spårsidan.

Länsstyrelsen har arbetat med tillgänglighet i fråga om byggnadsminnen, men översikter saknas för övriga områden som PBL-skyddad bebyggelse, kyrkor, vårdade fornlämningsmiljöer osv.

Vet ej.

13. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten i länets kulturmiljöer ska förbättras.

Inte en strategi men i projektet finns en handlingsplan.

Länsstyrelsen har inte någon särskild handlingsplan men har i verksamhetsplanen uttalade målsättningar för tillgänglighetsarbetet kring publika byggnadsminnen, kulturresevat och fornvårdsområden.

Inom kulturlandskapsvården finns viss planering avseende tillgänglighetsfrågorna.

Ja, i fornvårdsstragin (ej fastställd).

Vi avser att utveckla dessa frågor i den kommande treårsplanen för kulturmiljövårdsanslaget.

Någon handlingsplan har inte heller aktualiserats.

När det gäller forn- och landskapsvård har vi ställt frågan till kommuner om de ser något tydligt objekt som ska tillgängliggöras och fått ett fåtal olika svar. En handlingsplan behövs för att kunna hålla farten! Vilket är nästa objekt? Hur mycket pengar kan vi binda upp? Vi agerar i liten skala, förstår allvaret i situationen, men det landar snabbt i att vara en resursfråga för att kunna hantera det på ett mer effektivt sätt.

Vi har en handlingsplan för fornvårdsmiljöer.

Vi har påbörjat ett tre-årigt tillgänglighetsprojekt.

Osäkert.

NBM ingår i arbetsgrupp som arbetar med frågan.

Vet ej.

Vi har inte en speciell handlingsplan men håller ändå frågorna aktuella och vi är öppna och välkomnande inför problemställningar som uppkommer.

Vi har inte tagit fram någon sådan plan. Vi äger inte länets kulturmiljöer och har inte förvaltningsansvar för dem.

Inte vad Värmlands Museum har kännedom om.

Finns nog en ambition men troligen finns ej ännu.

Inte vad vi känner till.

Länsstyrelsen har en sådan plan kanske. Länsmuseet har det ej.

Vet ej, en fråga för länsstyrelsen.

14. Antalet insatser för ökad tillgänglighet till länets kulturmiljöer har ökat under 2014.

Ekonomi begränsar möjligheterna att göra insatser för ökad tillgänglighet.

Vi bedömer att det inte varit något ökat tryck inom dessa frågor under 2014.

Vi saknar kunskap om andra aktörers insatser.

Framförallt tillgängligheten till kyrkorna och till fornvårdsobjekten.

Utan närmare genomgång kan vi utifrån tillståndsprövningen inom KML konstatera att i de offentliga samt offentligt ägda byggnaderna gjordes större tillgänglighetsanpassningar för drygt tio år sedan med installering av hiss och ombyggnad av entréer med ramper och dörröppnare med mera. Några nya ansökningar inkommer alltså inte längre i samma utsträckning. Frågan om tillgänglighet inom kyrkliga kulturmiljöer har sedan 2000 varit kontinuerligt aktuell. Men även här är vår uppfattning att de var fler tidigare och att det är färre numera. Enkelt uttryckt kan man säga att de mer frekvent besökta miljöerna skyddades enligt 3 och 4 kap KML numera är tillgängliga på ett tillfredställande sätt. I forn- och landskapsvärden har planering skett och antalet insatser har ökat till viss del. Vi har under 2014 bytt ut en tillgänglighetsanordning som är drygt 10 år. Östra Göinge kommun har i detta fall tagit på sig ansvar att förvalta rampen i 10 år framöver. Vi försöker knyta upp kommuner i vårdavtal för att kunna ha ett bättre långsiktigt förvaltande av träramperna som annars vid dåligt underhåll blir farliga. Planer finns att tillgängliggöra andra besöksmål bättre. Det kommer sällan in ansökningar om fysiskt tillgängliggörande. Länsstyrelsen måste alltså själva dra i frågan.

Pga av begränsade medel så kan antalet platser knappast öka då de befintliga insatserna kräver årligt underhåll och tillsyn för att fortsatt fungera som planerat.

Vi har genomfört en tillgänglighetsanpassning i ett av länets kulturresevärd (Gallejaur by) under 2014. Vi upphandlade även en tillgänglighetsanpassning i en fornvårdsmiljö men kostnaden blev för hög så upphandlingen avbröts. Vi upphandlade då en omarbetning av våra fornvårdshäften som ligger på vår webb i ett format som gör det möjligt att läsa dem med talsyntes.

Vet ej.

Vet ej.

Svårt att svara på. Menar nog att vi gjorde betydligt mer 2012 och 2013 än vad vi gjorde 2014, men detta har naturligtvis att göra med vilken typ av ärenden vi får in.

Se frågan ovan.

Kan inte bedöma.

I fornvårdsprogrammet. I projekt Skogens kulturarv...har skyltningar gjorts.

Inte vad vi vet i alla fall.

Enskilda initiativ från resp fastighetsägare.

Ingen ökning, utan detta arbetar vi med löpande.

Vet ej, en fråga för länsstyrelsen.

15. Informationen om vår verksamhet är tillgänglig för alla, oavsett funktionsförmåga.

Nej den är inte anpassad idag.

Länsstyrelsen strävar efter att informationen ska vara tillgänglig och att gällande förordningar efterlevs.

Vi har ambitionen att öka tillgängligheten men de knappa resurserna gör att detta ännu inte blivit möjligt.

Vi har inte mycket information riktad till döva. De skulle bli hjälpta av filmer med teckenspråk. Det finns annars en hel del information på webben och med hjälpmedel kan man ta del av ganska mycket. Det finns några ljudguider (Malmö innerstad) samt en guide med QR-koder i Örnans samt vid Alunbruket/Christinehof. Vi har skyltar anpassade för rörelsehindrade och barn dvs de är cirka 1,20 m höga. Vi anpassar språket till ett lättläst och mer läsvänligt språk på skyltarna. Vi försöker även att fundera på inkludering/exkluderingsspektiv. Vid hållristningen i Frännarp finns en taktil skylt där man kan känna på formerna från hållristningen samt även en skylt i blindskrift.

Inte om man t ex är blind.

Vår hemsida är inte tillgänglig för alla.

Arbete pågår, bl.a. med en förbättrad webb.

På hemsida - dock ej för blinda.

Det är en aktuell fråga för oss. Vi ska börja bygga om museet i år och vår hemsida ska göras om.

16. Det finns en handlingsplan för hur tillgängligheten ska förbättras avseende vår verksamhet, information och våra lokaler.

Vet ej.
Se ovan angående projektet.
Nej men som sagt var vi är på gång.
Se fråga 15.
Vet ej. Myndigheten ska flytta 2016, oklart vad som gäller.
Vet ej.
Gäller kulturmiljöfunktionen.
Någon handlingsplan har vi inte inte på enhetsnivå, däremot väger vi in frågan när vi behöver göra en prövning av ett ärende. Lokalerna vi sitter i är tillgänglighetsanpassade så att en rullstolsburen kan arbeta här.
Region Skånes handlingsplan för tillgänglighetsarbete, omfattar alla med verksamhetsbidrag.
Vi har tillgänglighetsanpassning av våra lokaler på agenden och också en ett policydokument som vi följer.
Plan för läns museets verksamhet finns. Skall revideras inom kort.
Vi har en tillgänglighetsplan.

17. Vi har etablerade och kontinuerliga kontakter med funktionshindersorganisationerna.

Genom projektet.
Tyvärr saknas det, men ska ingå i den kommande strategin.
Vi har en kontakt etablerad men inga kontinuerliga möten.
Gäller kulturmiljöfunktionen.
I samband med tillståndsprövning enligt KML har vi bland annat varit i kontakt med handikappombud på kommunerna. Omfattningen av kontakterna har varierat efter vårt behov, och var fler tidigare då vi generellt sett hade betydligt fler ansökningar som gäller fysiska tillgänglighetsanpassningar.
Vi har haft kontakt med funktionshindersorganisationer i de ärenden där tillgänglighetsanpassningar planerats och genomförts.
Vi har och har haft samarbete med organisationer o konsulter men ej kontinuerligt.
Vi arbetar med döva och synskadades lokala föreningar men också föreningar för rörelsehindrade.
Vi har etablerade kontakter vad gäller vår egen publika verksamhet.
Vi har för avsikt att bygga upp dessa kontakter mer.

18. De tydligare kraven på tillgängliggörande av värdefulla kulturmiljöer i förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer har medfört en förbättrad tillgänglighet.

Ja och genom utbildning ökar medvetenheten. Annars risk att det "glöms".
Vi beaktar det i besluten, men ofta blir tillgängligheten inte fysisk utan i annan form, skrift, broschyr eller öppen visning.
Det underlättar att vi kan använda 7:2-anslaget i tillgänglighetsarbetet men anslaget är otillräckligt för att täcka alla de behov och krav som ställs på det.
Inga ansökningar 2014, förutom en ang audioguider i glasriket.
Man kan tolka tillgänglighet för alla på olika sätt. Att producera skyltar är en form av tillgängliggörande. Där är vi ganska bra eftersom vi har över 700 olika skyltar utplacerade vid kulturmiljöer i Skåne. Vissa av dem finns även att läsa på Länsstyrelsens webb. I bidragsförordningen står inget om fysiskt tillgängliggörande och det borde man komplettera med om man vill ha just den effekten på bidragssatsningarna.
Små åtgärder är gjorda.
Vet ej.
Vet ej.
Frågorna har större fokus i dag.
Vi har ingen översyn över länsstyrelsens bidragsgivning och dess konsekvenser.
Omöjligt för Värmlands Museum att bedöma.
Vi har aldrig fått medel enligt denna förordning.

19. Vi har 2014 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av KML-ärenden.

Dock inte i alla ärenden.

Medvetenheten har ökat genom projektet.

Kan inte påstå det fullt ut, men vi försöker.

Tillgängligheten är en aspekt som finns med i handläggningen och vi arbetar aktivt för att finna goda lösningar.

Likt tidigare.

Vi arbetar långsiktigt med klarspråk och att alla ska kunna läsa och förstå våra beslut. Det har skett genom avstämning med juristerna här. Vi har med aspekten i vårt dagliga arbete, vilket yttrar sig på olika sätt. Det kan vara att vårt arbete ska vara öppet för allmänheten att ta del av, vilket innebär att rapporter m m görs tillgängliga digitalt. Vi har med det i tillståndsärenden som en del att få till genomtänkta och hållbara förslag utifrån flera aspekter.

Svarar ej på följande frågor eftersom vi är länsmuseum.

20. Vi har 2014 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Det är en mindre del av bidraget som används till tillgänglighet och det genomsyrar inte alla bidrag.

Ja där är vi nog något bättre jmf med KML-ärenden. Ett sätt att informera på hemsidan om beviljade bidrag, men det är återigen inte den fysiska tillgängligheten som bektas.

Vi utgår främst från inkomna ansökningar och även om tillgängligheten är en aspekt som finns med i handläggningen så är det inte alltid som ärendena rymmer tillgänglighetsfrågor.

Endast en ansökan -14.

Likt tidigare.

Det påbörjade arbetet med tillgänglighetsanpassning av kulturreseptet Örnans avslutades 2014. Det är en tillgänglighetsanpassad slinga med QR-koder som nu finns för fysiskt funktionshindrade. Man kan ta del av information på hemsidan om Örnans dvs på www.ornanas.se Med hjälp av kulturmiljöbidraget har en tillgänglighetsanordning uppförts under 2014 vid Frännarpsristningen i Östra Göinge kommun. Den är nu inne på andra rundan och den anlades första gången 2003. Vi planerar nu tillgänglighetsinsatser i Simrishamns kommun och i Vrams Gunnarstorp i Bjuvs kommun.

Vi handlägger inte kulturmiljövårdsbidraget.

Denna fråga gäller ej oss endast Länsstyrelsen.

21. Vi har 2013 särskilt beaktat tillgänglighetsaspekten vid handläggning av övriga ärenden.

När det gäller projekt ställer vi krav på att resultat ska tillgängliggöras för allmänheten.

Se ovan. Inom fornvården och landskapsvården är tillgänglighetsfrågorna en fråga som vi styr tydligare än inom många andra verksamhetsområden.

Likt tidigare.

Det påbörjade arbetet med tillgänglighetsanpassning av kulturreseptet Örnans avslutades 2014. Det är en tillgänglighetsanpassad slinga med QR-koder som nu finns för fysiskt funktionshindrade. Man kan ta del av information på hemsidan om Örnans dvs på www.ornanas.se Med hjälp av kulturmiljöbidraget har en tillgänglighetsanordning uppförts under 2014 vid Frännarpsristningen i Östra Göinge kommun. Den är nu inne på andra rundan och den anlades första gången 2003. Vi planerar nu tillgänglighetsinsatser i Simrishamns kommun och i Vrams Gunnarstorp i Bjuvs kommun.

22. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget.

Ingen egen metod, enda uppföljningen är genom Källa vilket inte är så bra.

Nej vi har inga metoder, men det går ju att dra ut uppgifter/statistik ur Källa när det gäller kmv-bidragen.

Vi följer upp bidragsärendena på samma sätt. Någon särskild uppföljning sker inte av ärenden som omfattar tillgänglighetsfrågor.

Vi har inga bra metoder för detta generellt utifrån funktionshindringsperspektivet. Vi arbetar stadigt vidare och justerar där vi kan och ser möjligheten. Delar av vår verksamhet har jobbat med lean vilket har gjort att man granskar och omprövar ständigt processer.

Nej. Vi utvärderar inte detta speciellt.

23. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid tillståndsgivning enligt KML.

Vi har inga särskilda metoder för detta.

När det gäller 4 kapitlet så har man låtit följa upp om de ändringar som gjorts i beslutsmallen. Har det haft effekt och har besluten blivit lättare att förstå. Arbetet pågår.

24. Vi har metoder för utvärdering och uppföljning av hur tillgänglighet beaktas vid övriga ärenden.

Projektet är undantaget. Här arbetar vi med olika typer av miljöer som BM, fornlämningar och Kulturresevat.

Se fråga 23.

Nej.

Ingår i museets gemensamma utvärderings- och uppföljningsarbete av tillgänglighet.

Vet ej.

Som nämnts tidigare har vi inget systematiskt tillgänglighetsarbete i kulturmiljöfrågor, även om det finns en medvetenhet.

Det har vi inte.

Övriga kommentarer

I svaren har inte hanteringen av kyrkorna tagits upp. Här finns en större medvetenhet och ett arbete som har pågått länge och därför är bättre.

Svarsalternativet "helt rätt" har försvunnit på den här sidan. Om vi nu hade varit så duktiga så vi hade kunnat svara det...

Vi arbetar med alla byggnader och miljöer som kan anses ha kulturhistoriska värden i regionen, oavsett om de omfattas av t ex KML eller PBL. Det är väldigt många vilket gör det svårt att kategorisera och ha överblick över på det sätt som vi gissar är en tänkt förutsättning för den här enkäten.

Malmö Museer är delvis ett regionalt museum och då med ett visst ansvar för delar av länet. I huvudsak är vi dock ett kommunalt museum och vi driver tillgänglighetsfrågor tillsammans med Stadsbyggnadskontor och Gatukontor. Vi har normalt inte egna policies utan vi ansluter till de kommunala riktlinjerna men där vi samtidigt bevakar tillgängligheten i våra kulturmiljöer.

Överlag en hel del frågeställningar rörande länsövergripande förhållanden som faller vid sidan av vad som är möjligt för ett länsmuseum att överblicka.

Många frågor berör inte museer utan myndigheten länsstyrelsen. Det borde ha varit olika enkäter till museer och Ist.